

SZÉPHELYI FRANKL GYÖRGY

1949–2014

2014. május 6-án, kedden a *Budapesti Könyvszemle* szerkesztősége A BAROKK ÉLESZTÉSE. KUTATÁSOK, GYŰJTEMÉNYEK, KULTURÁLIS ÖRÖKSÉG címmel vitaestet rendezett a magyar barokk-kutatás helyzetének átfogó áttekintése által felvetett kérdésekről, a korszak négy tekintélyes kutatójának részvételével. A barátságos, tudományos eredményeket s a „hogyan tovább?” kérdéseit egyaránt tárgyaló beszélgetés határozott véleményt megformáló, szellemes és mégis türelmes, szerény moderátora Széphegyi Frankl György volt. A beszélgetés résztvevői egyszerre az értelmes diskurzus élményével és – mivel köztudott volt Gyuri aggasztó betegsége – talán még a végkifejletig valamelyes haladék reményével tértek haza. Az est szervezői a meghívóra Alciati 1567-ben kiadott emblémakönyvének egy fametszetét illesztették, amelyen egy pajzson bagoly s a napkorong előtt hullámozó tengeren vitorlás hajók képe utal a *Prudens sed infacundus* – azaz „Bölcs, de szűkszájú” – mottóra, amellyel nyilván a vitavezető szellemi kvalitásaira akartak emlékeztetni. Nem gondoltak arra, hogy a – talán nem épp kelő, hanem lenyugvó – Nap képe már másnap valóra válik. Barátunkat szerdán az antikvárium előtt érte Kháron felhívása, hogy szálljon be a hajóba. Nem tudhatjuk, hogy az ezt követő héten mikor kelt át a Léthén is, s csak remélhetjük, hogy öntudatának kihunyása nem járt kínokkal. Mindenesetre emlékezetének megőrzése immár végképp a mi dolgunk.

Ki társát, ki édesapját, ki barátját, felkészült és alapos beszélgetőtársát vagy éppen gondos tanárát, a fontos könyvekre nemcsak tanítványai figyelmét felhívó, hanem azokat kezükbe is adó atyamesterét (a magyar nyelvben nincs megfelelője a német *Doktorvater*nek!) gyászolja benne. Sokan vannak/vagyunk. És jaj nekem, mert nekem mind ezen túl tanítványomtól, fiatalkorom egyik tanújától és nagy élményétől is búcsúznom kell.

Az ifjú Frankl György elé, akit nagy hagyományokra visszatekintő család és kitűnő budapesti gimnáziumok – 1963 és 1967 között az Eötvös és a Kaffka Margit – neveltek a kultúra, tudomány és a könyvek szeretetére, a filozófiára és filológiára, egy embertelen kor erőszak szervei emeltek váratlan akadályokat. Bátyjának, a világszerte az 1968-as évvel társított nemzedéki forrongás szellemére hamar és következetesen ráérző filozófus, költő és művész Hajas Tibornak rendőri üldöztetése s egyszerre bizarr és fenyegető titkosszolgálati fojtogatása az ő sorsát is befolyásolta. Nevük is körültekintő atyai elővigyázatosságból változott különbözővé: ekkor lett Széphegyi, hiszen egyetemre kellett kerülnie. Mielőtt angol–magyar szakos, majd az akkori szakosodási rend szerint másodévtől kezdve művészettörténet–angol szakos lehetett volna az ELTE Bölcsészkarán, előbb az érettségi és széles körű

nyelvkészségét fejlesztő angliai tartózkodás után, 1968-tól asztalos szakmunkás képzést kapott, s fél évig asztalosként dolgozott is, majd letöltötte egyéves katonai szolgálatát. Így csak 1970-től 1975-ig végezhetette el bölcsésztanulmányait. Szakmai gyakorlatát a Szépművészeti Múzeumban, majd az MTA akkori Művészettörténeti Kutatócsoportjában teljesítette, s az utóbbi helyen járta végig az ösztöndíjas gyakorlonok–segédmunkatárs–tudományos munkatárs pályát. Az akadémiai intézetben végzett mindenfajta munkát, az adattári gyűjtéstől kezdve a kiadványszerkesztésig, az akadémiai gyűjtemények leltározásától a vidéki fényképezési kampányokig. Itt kapta fő feladataként a XIX. századi magyar művészettörténet összefoglalásának előkészítését, nem utolsósorban a Kutatócsoport és a Nemzeti Galéria közös, az anyag felmérését és a lehető teljességben feltárandó anyaggal kapcsolatos problémák feltárását. 1980 táján például alig esett szó a XIX. századi egyházi és vallásos festészet magyarországi történetéről – 1983-ban e témakörben írott disszertációval szerezte egyetemi doktori fokozatát. Az intézetben vált köztudottá és közismertté széles olvasottságon alapuló problémaérzékenysége és elméleti felkészültsége is. Jellemző, hogy annak idején nem élt az egyetemi doktorátus PhD-vé való átminősítésének lehetőségével, hanem öntudatosan ragaszkodott ahhoz, hogy a barokk művészet recepciótörténetével foglalkozó disszertációja alapján szerezzen fokozatot – csak 2009-ben.

Miután 1987-ben a Művészettörténeti Kutatócsoportból Németh Lajos hívására adjunktusként az ELTE Művészettörténeti Tanszékére került, oktatói munkája a XIX. századi művészettörténet mellett a barokk korszakkal, emellett pedig a művészettörténet-írás historiográfiájával bővült. Nincs olyan területe a művészet történetének, amelyben ne kaptak volna nála szerepet – s ennek hatását jól mutatják a vezetésével vagy tanácsadó közreműködésével készült disszertációk – az elméletek s az értelmezés írott forrásai. Mindehhez járult műfordítói tevékenysége, amely igen lényeges, a XX. századi művészettörténet-írásban klasszikus művek magyar recepciójának s e recepció nyelvezetének megalkotását jelentette. Tolnay Károly, Ernst Gombrich és a talán legfontosabb és egyre inkább személyes példaképévé vált Aby Warburg munkái ennek a tevékenységnek legfontosabb eredményei. Visszaidézve az Alciati-mottót, nem a „*bölcs, de nem annyira ékesszóló*” tudós, mint inkább a peripatetikus ékesszólást nagyon is gyakorló, a személyes teljesítményt a műértés nagy humanisztikus hagyományának közvetítésénél kevesebbre becsülő tudós és tanító képe bontakozik ki előttünk. Olyan tudományos program, amelyet a *Budapesti Könyvszemle* szerkesztőségének egyik alapító tagjaként is követett: minden szakmai újdonság és eredmény önzetlen ápolása, támogatása és egyszersmind a szerkesztő eltökélt önmegtartóztatása. Tudományos összejövetelek és konferenciák ugyanakkor szinte legendássá vált hozzászólója volt: az összefüggések és megszívlelendő tanulságok emlékezetbe idézője, az éppen elhangzott gondolatok továbbgondolója.

Széphelyi Frankl György a művészettörténet egységének, az *ars una* gondolatának egyik utolsó nagy híve volt, akit igazából soha nem rendítettek meg a tudományának végére vonatkozó jóslatok. Elválaszthatatlannak tartotta, életelvként fogta fel az apollói és a dionüszoszi princípium egységét. Igazi hite a humanisták szinkretisztikus hite volt: hitt abban, hogy az ember „*az életet halálra ráadásul kapja*”, s talán abban is, hogy a halál csak dionüszoszi álom, amely elmúlik, amint a bor okozta mámor szertefoszlik. Ez a szinkretizmus jellemezte érdeklődését és megbecsülését a különböző kultúrák és szellemi álláspontok iránt. *Sit ei terra levis* – nyugodjék békében!

Marosi Ernő

A folyóirat a Nemzeti Kulturális Alap,
Sólyom László volt köztársasági elnök és a MOL
támogatásával jelenik meg

nka

Nemzeti Kulturális Alap

